

سیدسجادی، سرپرست کاوش‌های باستان‌شناسی کنارصندل:

وضعیت کنارصندل اسفبار است

❖ نیامده‌ایم حفاری کنیم که اشیاء را خارج کنیم

❖ عرصه و حریم محوطه‌های باستانی باید رعایت شود

❖ اسما پورزنگی آبادی

پس از حدود ۱۷ سال خاموشی و فراموشی باری دیگر باستان‌شناسان به کنارصندل جیرفت برگشته‌اند. این‌بار دکتر سیدمنصور سیدسجادی از باستان‌شناسان مطرح کشور که او را بیش‌تر با کاوش‌هایش در شهر سوخته می‌شناسیم به کنارصندل آمده است. در ابتدای کار اما خبری از کاوش نیست. ار مصاحبه‌ای که با او داشتم گفت: آن‌قدر این تپهٔ باستانی تخریب شده و آسیب دیده که فعلا قصدی برای شروع کاوش‌ها ندارند بلکه برنامه‌شان در حال حاضر ترمیم و مرمت این تخریب‌هاست. سیدسجادی برای توصیف وضع فعلی کنارصندل صفت «اسفبار» را به‌کار برد. بنا به گفتهٔ سیدسجادی حدود سه سال زمان نیاز است تا این تخریب‌ها به‌طور کامل ترمیم شود. این اما بدان معنا نیست که تا سه سال آینده خبری از کاوش نیست بلکه مقداری که کار مرمت آثار معماری این تپهٔ باستانی پیش رفت، کاوش‌ها نیز شروع می‌شود. او در این گفت‌وگویی که در ادامه می‌خوانید، دربارهٔ آنچه که قرار است در کنارصندل انجام شود توضیح می‌دهد. حضور سیدسجادی در این فصل از کاوش‌های کنارصندل یک فرصت استثنایی به حساب می‌آید چرا که او شناخت، دانش و تجربهٔ کم‌نظیری دربارهٔ باستان‌شناسی شرق ایران دارد. زمانی که سیدسجادی کار در شهرسوخته را شروع کرد، هیچ‌کس چندان از شرق ایران چیزی نمی‌دانست و در زمینهٔ باستان‌شناسی این منطقهٔ مهم کار زیادی انجام نشده بود. البته شادروان مهندس حاکمی و زنده‌یاد کابلی در شهداد کاوش‌هایی را انجام داده بودند، ۶۵ سال پیش در تل‌ابلیس هم حفاری‌هایی صورت گرفت اما بعد کلا فراموش شد.

سیدسجادی اما با کار جدی علمی و پژوهشی در شهرسوخته قابلیت‌های شرق ایران را به جامعه علمی نشان داد. او حدود ۴۰۰ کتاب و مقاله به زبان‌های فارسی و انگلیسی و روسی و فرانسوی و آلمانی و ایتالیایی نوشته و پتانسیل‌های شرق ایران را نشان داده و اکنون کنارصندل جیرفت، این تپهٔ باوقار و باشکوه او و تیم‌اش را در آغوش گرفته تا مگر رازی دیگر از پس پردهٔ این تمدن شگفت‌انگیز به‌در آید.

❖ آقای دکتر، ما می‌دانیم که باستان‌شناسان به‌دنبال یافتن پاسخ برای پرسش‌هایی سراغ محوطه‌ها و تپه‌های باستانی می‌آیند. دربارهٔ کنارصندل سوال اصلی و اساسی شما چیست؟

در حال حاضر ما در کنارصندل به‌دنبال پاسخ به پرسش‌های علمی نیستیم چرا که طی ۱۶،۱۷ سالی که کاوش‌ها در این تپهٔ باستانی متوقف بوده، به‌دلیل اهمال مسئولان سابق میراث‌فرهنگی کنارصندل رو به نابودی گذاشته است. هم‌اکنون تمام هم و غم گروهی که با هم در کنارصندل کار می‌کنیم این است که این محوطهٔ بسیار مهم را که طبیعتا سوالات بسیار زیادی هم دربارهٔ آن وجود دارد و سعی خواهیم کرد به آن جواب دهیم، در حد توان‌مان از این وضعیت اسفبار خارج کنیم. اهمیت حفظ و احیای کنارصندل بسیار بیش‌تر از حفاری و پژوهش عملی است چرا که اگر یک محوطهٔ باستانی سالم و در شکل مطلوبی باقی نماند هیچ باستان‌شناسی نمی‌تواند پرسش‌هایی را که دارد از طریق آن جواب بدهد. متأسفانه بخش زیادی از نقش برجستهٔ بی‌نظیر و منحصربه‌فرد کنارصندل از بین رفته است. قصد داشتیم مطالعات گوناگون فنی و علمی و پژوهشی بر روی آن انجام بدهیم ولی الان امکان آن وجود ندارد و برای این که سایر آثار به همین سرنوشت دچار نشوند در برنامه‌ای که به پژوهشکده باستان‌شناسی کشور و اداره کل میراث‌فرهنگی استان کرمان دادیم اعلام کردیم که بیش از ۷۵ درصد فعالیت و اعتباراتی که در

اختیار ما گذاشته شده را صرف حفظ و احیای بقیهٔ آثار معماری این تپهٔ باستانی خواهیم کرد. خوشبختانه یگان حفاظت میراث‌فرهنگی از نظر فیزیکی به‌خوبی از کنارصندل محافظت کرده‌اند و طی این سال‌ها حفاری‌های غیرقانونی و قاچاق صورت نگرفته و از این بابت از یگان حفاظت استان کرمان تشکر می‌کنیم ولی مثلا بلا و باران و طوفان و ... صدمات بسیار زیادی زده است. بنابراین تلاش ما در وهلهٔ اول ترمیم و مرمت این آثار معماری است تا بتوانیم ساختاری که ۱۷ سال پیش درآمده را حفظ کنیم. در حال حاضر تمام کوشش ما در این راه است و سال آینده کار کاوش را گسترده‌تر انجام خواهیم داد.

❖ تا چه حد آسیب‌هایی که کنارصندل دیده قابل ترمیم است؟

بسیاری از آن قابل ترمیم است. کار را شروع کرده‌ایم و امیدواریم بتوانیم بخش زیادی از خرابی‌هایی که طبیعت به بار آورده را ترمیم کنیم.

❖ برنامهٔ زمان‌بندی برای این مرحله از کار دارید که بدانیم چه وقت به پایان می‌رسد و از چه زمانی کاوش‌ها شروع می‌شود؟

به نظر می‌رسد یک دورهٔ سه ساله لازم داریم تا بتوانیم همهٔ این تخریب‌ها را جبران کنیم ولی اگر موفق شویم همین امسال حدود یک‌سوم آسیب‌ها را ترمیم کنیم، سال آینده در کنار ترمیم، دست به حفاریات گسترده می‌زنیم. در حال حاضر هم فقط دو، سه گمانهٔ آزمایشی می‌زنیم تا مشخص شود برای سال بعد کجا را حفاری کنیم.

❖ اعتباراتی که میراث‌فرهنگی برای این مرحله از کار اختصاص داده تکافوی نیازی که وجود دارد را می‌دهد؟

با توجه به گرانی‌ها، آنچه که واقعا لازم است قابل انجام نیست ولی می‌دانیم مدیریت استان تمام تلاش خود را کرده تا آن چه که در حال حاضر نیاز داریم را فراهم کند. پول و اعتبار هیچ‌وقت برای کارهای پژوهشی کفایت نمی‌کند و اداره میراث‌فرهنگی استان کرمان هرچه‌قدر هم پول داشته باشد و به این کار اختصاص بدهد باز هم کم است. بنابراین ما هم در حد مقدمات وزارت‌خانه و اداره کل عمل می‌کنیم و در حال حاضر این اعتبارات کفایت می‌کند.

❖ قبل از این که به کنارصندل بیاید از این آسیب‌ها آگاهی داشتید؟

بنده پنج سال پیش در جریان همایش باستان‌شناسی که دانشگاه جیرفت برگزار کرده بود به کنارصندل آمد و این وضعیت را دیدم ولی اکنون وسعت و شدت این تخریب‌ها بیش‌تر شده است. همان زمان در گفت‌وگوهای شفاهی با مسئولان وقت پژوهشکده باستان‌شناسی موضوع را درمیان گذاشتیم ولی همیشه یک سلسله مشکلاتی وجود دارد که ما قادر به حل آن نیستیم چون کار اجرایی در دست ما نیست. بیش‌تر مشکلات هم از کمبود اعتبارات است. از سوی میراث‌فرهنگی استان هم پیگیری جدی در آن زمان نشده و نتیجه این وضعیتی شده که شاهدیم. مدیریت جدید اما با جدیت پیگیری و تلاش کردند و کار شروع شد. درست است کار کوچکی انجام می‌دهیم ولی بالاخره شروع شد. مهم هم نیست چه کسی این کار را انجام می‌دهد بلکه مهم این است که پروژه کلید خورده است. امیدواریم تا سه، چهار سال آینده کنارصندل به شکل سابق برگردد و شور و هیجانی که در مردم جیرفت و کرمان در رابطه با کنارصندل وجود دارد مجدداً به حرکت دربیاید.

❖ آقای دکتر شما نام‌تان بیش‌تر با شهرسوخته گره خورده است. چه شد که پذیرفتید به کنارصندل جیرفت بیاید؟

بنده در سال ۱۳۶۳ خورشیدی حاشیهٔ

رودخانهٔ هلیل را بررسی باستان‌شناسی و گزارش آن را منتشر کردم. همان زمان به تپه‌های کنارصندل و شهر قدیم دقیانوس هم اشاره و مطالب مربوطه را هم به زبان فارسی در ایران و هم به زبان انگلیسی در خارج کشور منتشر کردم. نقشهٔ دشت سبزه‌واران در حاشیهٔ هلیل‌رود را نیز کشیدم؛ همان نقشه‌ای که هیات باستان‌شناسی بعدی از آن استفاده کرد. علاوه بر این، بنده افتخار شاگردی دکتر مجیدزاده را دارم. سوالی از ایشان شده که چه کسی می‌تواند این کاوش‌ها را انجام دهد؟ ایشان در نامه‌هایی که به مدیران محترم نوشته‌اند، لطف کردند و همه جا اسم مرا هم گذاشتند. می‌توانم بگویم به‌دلیل این که تجربهٔ بیش‌تری در شرق ایران دارم برای کاوش‌های کنارصندل انتخاب شدم.

همین‌جا این نکته را هم بگویم که فعلا از این حیاتی که الان در کنارصندل کار می‌کنیم انتظار هیچ معجزه‌ای نداشته باشید. پس از وقوع سیل و حفاریات غیرقانونی که در گذشته صورت گرفت، در چشم مردم عادی کنارصندل بیش‌تر با اشیایی که دارد مورد توجه قرار گرفته درحالی که ما باستان‌شناسان به اشیاء به‌عنوان ابزار کار نگاه می‌کنیم و هدف اصلی که داریم بازسازی جامعهٔ باستانی این بخش از ایران است؛ این که این جامعه چگونه بوده و مثلا چطور ازواج می‌کردند؟ مرگ‌شان چطور بوده؟ اوضاع سلامت و بهداشت شهر چگونه بوده؟ خورد و خوراک و تولیدات‌شان چه بوده؟ ارتباطات آن‌ها با خارج از این محیط چه بوده است؟ ما به پرسش‌هایی از این دست توجه می‌کنیم. طبیعی است اگر اشیایی زیبا و بی‌نظیر هم به دست بیاوریم طبیعتا، هم خوشحال می‌شویم و هم از آن استفاده می‌کنیم ولی کار اصلی ما شی‌بایی نیست. در واقع هیچ هیات باستان‌شناسی این کار را نمی‌کند. ما هم نیامده‌ایم حفاری کنیم که اشیاء را خارج کنیم چرا که اشیاء به خودی خود معنی خاصی ندارند. یک شیء ممکن است بسیار زیبا باشد و هنرمندی به‌خوبی روی آن کار کرده باشد ولی این که به چه درد می‌خورد و چرا این کار را کردند و ... این‌ها مسائل مهمی است که باید به‌دنبال آن باشیم.

❖ از آقای دکتر مجیدزاده اسم بردید. در یک مصاحبه شما از ایشان به‌عنوان مردی استثنایی و محقق عالی یاد کرده‌اید. ایشان دربارهٔ کنارصندل نظریه‌ای دارند مبنی بر اینکه کنارصندل همان آرْت است. شما این نظریه را قبول دارید و در پی اثبات آن هستید یا خیر؟

این، یکی از مسائلی است که متأسفانه برای بسیاری از افراد خوب روشن نشده؛ شاید خوب بیان نشده است. آقای دکتر مجیدزاده در ۱۹۷۶ میلادی (حدود ۴۷ سال قبل) و زمانی که هنوز خبری از کنارصندل نبود، مقاله‌ای در یک مجلهٔ معتبر باستان‌شناسی آمریکایی نوشتند مبنی بر اینکه منطقهٔ کرمان و به‌احتمال خیلی ضعیفی شهداد همان ارت باشد. این مسئله اما مسکوت ماند تا اینکه ماجراهای جیرفت پیش آمد. جیرفت قطعا از نظر آثار و شهرسازی بر شهداد ارجحیت دارد؛ نه این که مسابقه‌ای بین شهداد و جیرفت باشد ولی به هر حال جیرفت محوطه‌های بزرگ‌تر است، آثار مسکونی خیلی بیش‌تری دارد و مستحکمت آن هم بسیار زیاد است. از ارت هیچ شیء خاص فیزیکی وجود ندارد به همین دلیل برخی‌ها در وجود آن تردید دارند. ما نیاز به کار خیلی بیش‌تری داریم تا در این باره اظهارنظر قطعی بکنیم ولی من فکر می‌کنم به احتمال ارت و مرهشی یک اسم باشند. مثلا فرض کنید در ایران شهر یزد را داریم که صفت دارالعباده هم به آن اضافه می‌شود. حالا اگر در یک کتاب بخوانید که کسی نوشته من به شهر دارالعباده رسیدم همه متوجه خواهند شد

منظورش این است که به یزد رسیده است. شهر اسطوره‌ای ارت می‌تواند منطبق با مرهشی باشد که از نظر فیزیکی هم وجود داشته است. اصولا دربارهٔ شهرهای سومری که از آن نوشته‌اند و همه هم در شرق ایران هستند تردیدهایی وجود دارد. مثلا برخی می‌گویند مکن یا ماکان همان بلوچستان است و برخی دیگر می‌گویند شمال کشور عمان است. تا زمانی که نوشتهٔ کتبی پیدا نکنیم نمی‌توانیم دقیقا بگوییم که هر کدام کجاست. همکاران باستان‌شناس ما در تپهٔ ملیان در فارس نوشته‌هایی پیدا کرده‌اند که بر مبنای آن به‌صراحت می‌گویند تپهٔ ملیان همان شهر باستانی انشان است. تا زمانی که ما نوشته‌های پیدا نکردیم سخت است در تایید یا تکذیب نظریات گوناگونی که دربارهٔ کنارصندل ارائه شده حرف بزنیم.

❖ آقای دکتر، در چند سالی که کاوش‌های باستان‌شناسی در کنارصندل متوقف بوده، پروژه‌ای با عنوان ساخت هتل کبری در فاصلهٔ نزدیکی از این تپهٔ باستانی شروع شده که البته نیمه‌کاره هم مانده است. شما با دیدن این ساخت‌وسازها شگفت‌زده نشدید؟ آیا مثل برخی دیگر از کارشناسان معتقدید باید جمع بشوند یا می‌تواند تکمیل شود؟

ما اجازه نداریم منظر باستانی و اصلی محوطه‌های باستانی را به‌عنوان بوم‌گردی، هتل و ... به هم بزنیم. می‌توانیم در نزدیکی‌های آنجا هتل بسازیم و گردشگران را به استفاده از آن راهنمایی کنیم. یادمان باشد کنارصندل فقط یک تپه و دو تپه نیست بلکه پیرامون آن و حتی زیر نخلستان‌ها خداوند آگاه است که چقدر آثار وجود دارد. بنابراین باید عرصه و حریم این محوطه‌ها را کاملا رعایت کنیم. این هتل‌های کبری برای اقتصاد روستا مفید است ولی باید با رعایت فواصل قانونی و مقرراتی که وجود دارد ساخته شود.

❖ پس این ساخت‌وسازها باید جمع‌آوری شود. درست می‌گوییم.

البته آن تاسیساتی که به من گفته شد به‌عنوان موزه در حال احراست خوب است چرا که بخشی از این فرهنگ و تمدن باید همان‌جا نشان داده شود و همه چیز را که نباید به تهران ببریم. باید موزه‌ای باشد که باعث جذب گردشگر شده و بر اقتصاد روستا تاثیر بگذارد.

❖ با توجه به اینکه شما و تیم همراه‌تان مدت طولانی در جیرفت خواهید بود چه خواسته‌ای از مردم و مسئولان محلی دارید و چه توصیه‌ای؟

خوشبختانه مردم محلی به‌اهمیت کنارصندل واقفند. چیزی که ما می‌خواهیم این است که به این آثار صدمه نزنند. بارها گفته‌ام و الان هم تکرار می‌کنم که این آثار همچون شناسنامهٔ ما می‌مانند. وقتی جایی می‌روید تشکیلاتی از شما می‌پرسند: که هستید؟ کفایت نمی‌کند بگویید فلانی هستم بلکه از شما مدرک می‌خواهند و شناسنامه را نشان می‌دهید و تایید می‌شوید. این آثار هم برگه‌های شناسنامهٔ هویتی ملت ایران هستند و از این منظر و دربارهٔ کنارصندل اهالی جیرفت طبیعتا نسبت به دیگران اولویت دارند. نباید به برگه‌های هویتی خود صدمه بزنیم بلکه باید به خوبی از آن مراقبت کنیم. بنده در جایگاهی نیستم که توصیه‌ای به مدیران و مسئولان بکنم ولی به‌عنوان یک باستان‌شناس می‌خواهم که توجه بیش‌تری به این آثار داشته باشند و به میراث‌فرهنگی استان کمک کنند. این کمک لزوما هم مالی نیست بلکه کمک‌های معنوی و پشتیبانی و حمایت از فعالیت‌های مثبت اداره کل میراث‌فرهنگی است. همهٔ آن هم به این مملکت که نمایش ایران است برخورد خواهد گفت.

❖ خبر

شناسایی ۱۳۹ نقطهٔ حادثه‌خیز درون شهری در استان

گروه اقتصاد: معاون عمرانی استاندار کرمان در ستاد راهبری کاهش تصادفات استان کرمان گفت: «۱۳۹ نقطهٔ حادثه‌خیز درون‌شهری در ۸۴ شهر استان و ۳۵ نقطهٔ حادثه‌خیز برون‌شهری در شمال و جنوب استان کرمان شناسایی شده که ۳۰ درصد این نقاط در برنامهٔ امسال بری رفع خطر قرار دارند».

سیدمصطفی آیت‌اللهی‌موسوی با بیان اینکه از محل اعتبارات استانی، بخشی برای رفع نقاط حادثه‌خیز قرار می‌گیرد، یادآور شد: «شهرداری‌ها نیز طرح‌های اصلاح نقاط حادثه‌خیز درون‌شهری دارند که در حال حاضر ۵۰ درصد این نقاط رفع شده است». وی همچنین افزود: «برای روشنایی ۳۰ کیلومتر ورودی شهرها که عمدهٔ تصادفات را دارند، طرح‌هایی توسط راهداری و شرکت توزیع نیروی برق ارائه شده که تا قبل از پایان سال، روشنایی آن‌ها کامل شود».

به گزارش روابط عمومی استانداری کرمان، آیت‌اللهی‌موسوی همچنین در این نشست با اشاره به افزایش ۲۹ درصدی تردد در محورهای مواصلاتی استان کرمان نسبت به سال ۱۴۰۱ بیان کرد: «افزایش تردد‌ها به‌علاوهٔ طولانی بودن مسیرها و بعضا عدم رسیدگی به خودروها، میزان تصادفات را افزایش می‌دهد. با این حال باید اقدامات سریع‌تری برای کاهش خطرات و جلوگیری از جراحات‌ها و فوتی‌ها انجام دهیم». وی ادامه داد: «با اقداماتی ازجمله ایجاد سرعت‌گاه و اصلاح در برخی از نقاط حادثه‌خیز درون‌شهری و برون‌شهری، شاهد کاهش آمار تصادفات هستیم».

آیت‌اللهی‌موسوی در پایان با اشاره به حجم بالای حمل بار شرکت‌های صنعتی و معدنی در استان بیان کرد: «بار اضافهٔ ماشین‌های سنگین حامل مواد معدنی در جاده‌های استان مشکل دیگری است که جاده‌های استان را تحت تاثیر قرار می‌دهد و باید مشارکتی در اصلاح جاده‌ها داشته باشند».

مدیرعامل آبفا کرمان:

تابستان آینده کرمان با کم‌آبی مواجه است

گروه اقتصاد: مدیرعامل شرکت آب و فاضلاب استان کرمان با اشاره به اینکه شهرداری و شرکت آب و فاضلاب در سه بخش آب، فاضلاب و تبلیغات محیطی نیاز به همکاری دارند، گفت: «در زمینهٔ آب، با توجه به بارش کم باران در سال‌جاری تابستان سال آینده دچار مشکل کم‌آبی خواهیم بود و بر همین اساس در حال انجام اقداماتی برای حل این مشکل هستیم که نیاز به همکاری شهرداری داریم».

علیرضا عبدیان در نشستی با شهردار کرمان بیان کرد: «در بخش فاضلاب، اتفاق خیلی خوبی افتاده و مجوز اجرای پروژهٔ فاضلاب در پروژهٔ ساروج و کاروانیکا صادره شده که کار در حال انجام است و درخواست داریم در سایر بخش‌های بافت قدیم شهر هم پروژهٔ فاضلاب اجرا شود». وی یادآور شد: «پیشرفت فیزیکی پروژهٔ فاضلاب شهر کرمان از برنامهٔ زمان‌بندی عقب است و باید شهریورماه سال آینده به بهره‌برداری برسد». به گزارش کرنا، مدیرعامل شرکت آب و فاضلاب استان کرمان همچنین در این نشست با بیان اینکه ارتباط شرکت آب و فاضلاب با شهرداری بسیار مهم و ضروری است و باید گسترش یابد، افزود: «از همکاری مجموعهٔ شهرداری تشکر می‌کنم که در تمام طول سال، بدون اینکه حتی جلسه‌ای هم بگذاریم، همکاری‌های لازم صورت می‌گیرد».

وی بیان کرد: «زردیک به ۷۰۰ کیلومتر از شهر کرمان، آمادهٔ اتصال به فاضلاب شهری است». عبدیان خاطر نشان کرد: «در زمینهٔ تبلیغات محیطی به چند نقطهٔ ثابت در سطح شهر برای فرهنگ‌سازی صرفه‌جویی در مصرف آب نیاز داریم».